

Atlas mravelj Slovenije (Atlas of the Ants of Slovenia)

Čtivo predstavljata: Urška Ratajč in Damjan Vinko

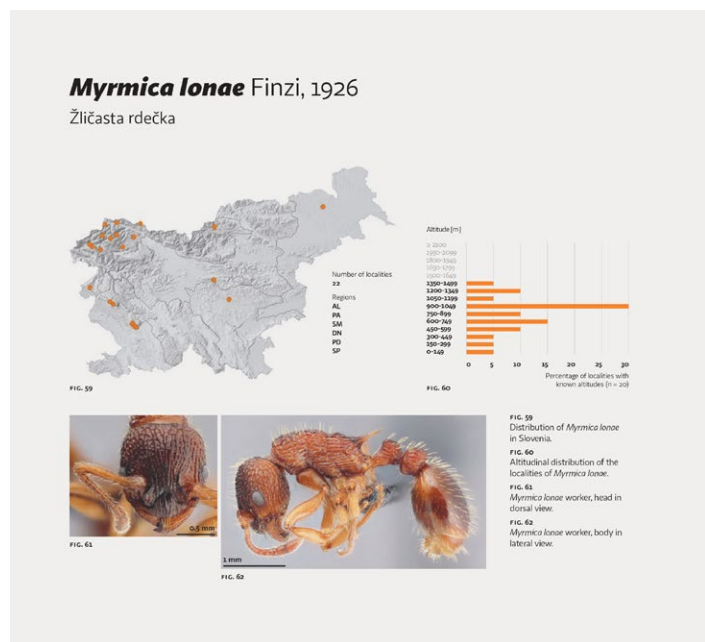
V začetku februarja 2023 je pod izdajateljstvom Biotehniške fakultete izšel *Atlas mravelj Slovenije* (knjiga je napisana v angleščini s povzetkom v slovenskem jeziku, izvirni naslov je tako *Atlas of the Ants of Slovenia*). Avtor publikacije, Gregor Bračko, je pripravil najobsežnejši pregled te žuželčje skupine za Slovenijo do sedaj, s podrobnim prikazom razširjenosti naših mravelj, prvič pa so predstavljena tudi slovenska imena za vse pri nas živeče vrste mravelj.

Čeprav prve omembe mravelj z ozemlja Slovenije najdemo že v Scopolijevi knjigi *Entomologia Carniolica* (1763), pa so bile pri nas, še posebej v primerjavi z določenimi drugimi žuželčjimi skupinami, precej slabše raziskane. Favnistični prispevki o naših mravljah so bili večinoma omejeni na manjša območja (še največ z jugozahodnega dela države) ali so obrav-

navali le določene skupine mravelj (npr. za gozdne habitate pomembne vrste iz rodu *Formica*). Dva pregledna seznama vrst sta bila do sedaj narejena v letih 2000 in 2007, a ta pestra skupina žuželk do izida Atlasa pri nas še ni bila celostno obdelana.

Atlas mravelj vključuje podatke iz 60 literaturnih virov in obravnavani material iz desetih domačih ter tujih zbirk. Velik del vzorcev se nahaja v avtorjevi zbirki mravelj, sicer pa so material prispevali številni domači in tuji kolegi. V knjigi so na kratko predstavljene metode vzorčenja mravelj, navedena je taksonomska literatura, ki je bila uporabljena pri določanju materiala. Pri prikazu razširjenosti vrst in drugih analizah podatkov je bila uporabljena členitev slovenskega ozemlja na šest biogeografskih regij, ki v večji meri sledi dobro poznani členitvi na fitogeografske regije.

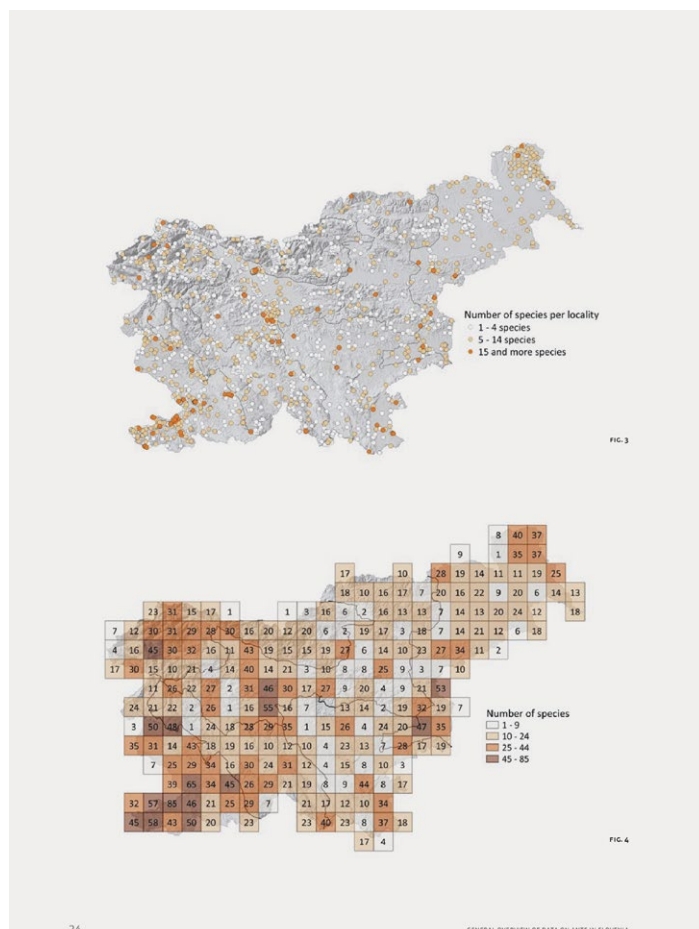
Atlas obravnava 153 v Sloveniji živečih vrst mravelj s stalno prisotnostjo v zunanjem okolju, osem od teh ima tipsko lokaliteto na našem ozemlju. Skupaj je bilo zbranih 10.248 podatkov z 2.597 najdišč. V Atlasu je podan grafičen prikaz spreminjanja števila poznanih vrst, vzorčenih lokalitet in vseh podatkov v štirih časovnih obdobjih. V splošnem pregledu rezultatov je predstavljen zemljevid z vsemi najdišči ter zemljevid s številom najdenih vrst in opravljenih popisov v kvadratih 10 × 10 km. Grafično so prikazane razlike v številu zabeleženih vrst glede na nadmorsko višino. Analizirane so razlike v številu vrst in vrstni sestavi med posameznimi biogeografskimi regijami. Obravnavane so naše najpogostejše vrste (najdene na vsaj 200 najdiščih in razširjene v vseh šestih regijah), vrste, razširjene le v eni od regij, in redke vrste s podatki z največ štiri najdišči. Na kratko je predstavljen tudi varstveni status naših vrst mravelj.

HABITAT: Grasslands, mostly on stony ground, in more or less open mountain coniferous or mixed forests; nesting in soil, under stones, and once in dead wood on the ground.

NOTES: A recent molecular study (Eason et al. 2019) suggests that *M. lonae* cannot be separated from *M. sabuleti*. Here we treat it as a good species following morphometric separation by Seifert (2018).

REFERENCES: Müller (1923) [*M. scabrinodis* var. *sabuleti* Emery, 1895 (partim)], Finzi (1926) [*M. scabrinodis* subsp. *lonae* Finzi, 1926], Bračko (2003, 2007), CGB, DBBF, MSNT, NBCL.

Vpogled v vsebino publikacije. Primer predstavitve žličaste rdečke (*Myrmica lonae*).

Zemljevida s prikazom vseh najdišč (zgornj) in prikazom števila najdenih vrst mravelj v kvadratih 10 × 10 km (spodaj).

Naslovnico knjige krasi delavka vzhodne akrobatke (*Crematogaster schmidtii*). Vrsta je opisana iz Slovenije.

Osrednji del Atlasa je namenjen predstavitvi vsake od 153 vrst, ki so poimenovane tudi z novimi, čudovito skovanimi slovenskimi imeni. Razširjenost vrste v Sloveniji je prikazana s točkami (najdišči oz. lokalitetami) na zemljevidu, navedeno je število znanih najdišč in prisotnost v obravnavanih biogeografskih regijah. Grafično je prikazan odstotek znanih lokalitet vrste glede na nadmorsko višino v pasovih po 150 m. Na podlagi znanih terenskih podatkov za vrsto iz Slovenije je podan kratek opis habitatov in mest, kjer so bila najdena mravljišča, s čimer bralec dobi osnovno informacijo, kje lahko pričakuje določeno vrsto. Poleg seznama referenc (literaturnih virov s podatki o vrsti za Slovenijo in zbirk, kjer so shranjeni primerki te vrste) so za nekatere vrste dodane tudi opombe s pojasnili glede taksonomskega statusa vrste ali preteklih

objav. Vsaka vrsta je predstavljena še z dvema fotografijama prepariranega osebk (telo in glava). Da podatki ne bi bili omejeni le na prikaz najdišč na zemljevidu, je v obsežnem dodatku na koncu Atlasa za vsako vrsto naveden natančen seznam vseh znanih lokalitet (ime kraja, koordinate) z datumom vzorčenja in nabiralcem ali literaturnim virom, s čimer je avtor zgledno poskrbel tudi za možno nadaljnjo uporabo vseh v Atlasu predstavljenih podatkov.

Publikacija na 251 straneh je izšla v omejeni nakladi. Zainteresirani lahko dobite knjigo v elektronski obliki – pišite na naslov gregor.bracko@bf.uni-lj.si. ✉

Ob izidu *Atlasa mravelj Slovenije* – SLOVENSKA IMENA NAŠIH MRAVELJ

Besedilo in foto: Gregor Bračko

V pred kratkim izdanem *Atlasu mravelj Slovenije*, v izvirnem naslovu *Atlas of the Ants of Slovenia*, so poleg podrobnega pregleda mravelj za Slovenijo prvič predstavljena tudi slovenska imena za vse tu živeče vrste mravelj. Razlago slovenskih imen rodov, ki odražajo pestrost te žuželčje skupine, predstavljam v tem prispevku, več o samem *Atlasu* pa najdete na prejšnjih straneh tokratnega *Trdoživa*.

Mravlje (družina Formicidae) so evolucijsko in ekološko zelo uspešna skupina evsocialno živečih žuželk. Na svetu je opisanih okoli 14.000 vrst, od tega jih je v Evropi poznanih približno 600. V številnih kopenskih habitatih tvorijo precejšen delež živalske biomase in so pogosto ene izmed dominantnih organizmov ter prepoznane kot ključne vrste in ekosistemski inženirji. Gre za ekološko zelo pestro skupino, ki jo najdemo v raznolikih odnosih z rastlinskimi in živalskimi vrstami. Ker se je v preteklih letih raziskav mravelj na Slovenskem nabralo veliko podatkov in

ker si ta pestra skupina nedvomno zasluži predstavitev v nekoliko obsežnejši publikaciji, je nastal atlas naših mravelj, ki vključuje 153 tu živečih vrst.

Poseben izziv pri nastajanju *Atlasa mravelj Slovenije* je bilo poimenovati naše vrste s slovenskimi imeni. Kot vemo, naj bi čim več živalskih vrst, če govorimo o žuželkah, tudi iz manj »popularnih« žuželčnih skupin od denimo metuljev, hroščev ali kačjih pastirjev, poimenovali z ustreznimi slovenskimi imeni. S tem nedvomno povečamo zanimanje splošne in strokovne javnosti za to živalsko skupino, enako pa seveda velja tudi za druge organizme.

Naše mravlje do sedaj niso imele ustreznih slovenskih imen. Pogosto smo zasledili neposrečene prevode tujih imen, če ne drugega, se je v imenu pojavljala beseda *mravlja*, imena vrst pa so bila pogosto sestavljena iz več kot dveh besed, čemur bi se radi izognili (po zgledu poimenovanja zgoraj omenjenih žuželčnih skupin).

Tako so določene vrste iz rodu *Formica*, ki delajo opazna kopasta mravljišča iz odpadnega rastlinskega materiala in se večinoma pojavljajo v gozdnih habitatih, poznane kot *gozdne mravlje* ali *rdeče gozdne mravlje*. Čeprav je poimenovanje skupine na ta način lahko sprejemljivo, postane problematično, ko želimo poimenovati konkretno vrsto iz te skupine (tako je bilo npr. za vrsto *F. rufa* v uporabi ime *velika rdeča gozdna mravlja*). Praktično edino ustrezno ime, ki ga je bilo moč najti na spletnem jezikovnem portalu *Fran*, je bilo ime *rdečka* ali *rusica* za mravlje iz rodu *Myrmica*.

Predstavljena slovenska imena rodov in vrst mravelj se nanašajo na njihovo zunanjo podobo, ekologijo, vedenje, geografsko razširjenost ali pa so prevod njihovega znanstvenega ali tujega imena. Ker v *Atlasu*, ki je napisan v angleškem jeziku, tega ne najdemo, na naslednjih straneh navajam seznam naših 37 rodov mravelj z razlago njihovega slovenskega imena.